

Mūsu mežu darbi pēdējo septiņu gadu laikā

VIESTURS
ĶERUS

Iestāšanās par dabai draudzīgu Latvijas mežu apsaimniekošanu ir viens no LOB darbības virzieniem jau sen, bet jaunu elpu mežiem veltītās aktivitātes ieguva ap 2008. gadu. Tieši pēc 2008. gada paveikto aplūkošu šajā rakstā. Lai gan esmu licis uzsvāru uz LOB darīto, vēlos atzīmēt, ka lielākoties aprakstītais ir bijis plašākas komandas darbs. Visciešākā sadarbība, aizstāvēt dabas aizsardzības intereses Latvijas mežu apsaimniekošanā, ir bijusi ar Latvijas Dabas fondu un Pasaules Dabas fondu. Tātad lasī-

tāju lūdzu paturēt prātā, ka aprakstītajos notikumos LOB visbiežāk nav bijusi vienīgā spēlētāja pat tad, ja neesmu to īpaši pieminējis.

Mežu darba grupa

Kā jau minēju, pašreizējā veidolā LOB darbs mežu jomā sākās 2008. gada nogalē. Šajā laikā tika izveidota LOB Mežu darba grupa, kuras sastāvā tika iekļauti mežu jomā pieredzējuši LOB pārstāvji – Jānis Ķuze, Aivars Petriņš, Jānis Priednieks, Māris Strazds – un tolaik vēl tikai jaunais un dusmīgais Viesturs Ķerus. Mežu darba grupas izveides iemesls bija nepieciešamība ātri vienoties un paust LOB nostāju mežu jautājumos, tāpēc LOB padome tai deva pilnvaras, kas gandrīz līdzvērtīgas pašas padomes pilnvarām.

Līdz 2014. gadam darba grupas pārraudzītā LOB Mežu programma lielā mērā darbojās pašplūsmā, reaģējot

uz aktuālajām problēmām mežu jomā, bet 2014. gadā Eiropas Sociālā fonda finansētā projekta “Latvijas Ornitoloģijas biedrības (LOB) kapacitātes stiprināšana” ietvaros tika izstrādāta Mežu programmas stratēģija 2014.–2020. gadam.

Jūs jautāsiet – kas gan mūs toreiz, 2008. gada nogalē, pamudināja stiprināt darbu Latvijas mežu apsaimniekošanas jomā? Atbilde ir...

Jautājums par mežu ciršanas apjomu

2008. gada beigās tiem, kas interesējas par meža nozarē notiekošo, paliks atmiņā ar to, ka nozares lobija spiediena rezultātā Valsts meža dienests (VMD) bija spiests pārrēķināt un palielināt maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu valsts mežos. Īpaši uztraucoši bija tas, ka lēmums tika pieņemts (neraugoties uz VMD aizrādījumu), neapspriežot to ar

Attēls no projekta “Mežā”.

Foto: Ģ. Raģelis / girtsragelis.lv

Jūras ērglis *Haliaeetus albicilla* – 2012. gada putns.

Foto: A. Krusts / agriskrusts.lv

visām iesaistītajām pusēm (t.sk. dabas aizsardzības organizācijām) un nevērtējot šā soļa ietekmi uz dabas aizsardzības interesēm. Detalizētāks stāsts par to, kā līdz šim palielinājumam nonāca, lasāms “Putnos dabā”¹.

Tagad varam vērtēt, kādas šo gadu laikā bijušas Zemkopības ministrijas lēmuma sekas. To, vai meža putnu indeksa kritums pēc ciršanas apjoma palielināšanas ir tikai sakritība, vēl neesam pienācīgi izvērtējuši, bet šoreiz īpaši gribu uzsvērt šā gadījuma “politiskās” sekas. Šis bija skaidrs un skaļš signāls sabiedrībai, ka Zemkopības ministrija ir gatava iet nozares pavadā, aiz slēgtām durvīm pieņemot lēmumus, kas skar visu sabiedrību. Diemžēl šo gadu laikā Zemkopības ministrijas rīcība būtiski nav mainījusies, un toreiz skaļi apspriestie 4 miljoni kubikmetru koksnes bija samērā nenozīmīgi salīdzinājumā ar to, kas nāca pēc tam.

Savukārt pašai meža nozarei Zemkopības ministrijas lēmums ļāva saprast ne tikai to, cik paklausīga ir ministrija, bet arī to, ka koku Latvi-

jas mežos ir tik, cik vajag, nevis tik, cik ir. Citējot kokrūpnieku žurnālā “Baltijas Koks”² savulaik rakstīto: “Pēc trīs gadu pārtraukuma, kad, pateicoties valdības lēmumam palielināt ciršanas apjomus valsts mežos un pieaugot mežizstrādei privātajos mežos, kokrūpniecības nozare, nebēdājot par zāģbaļķu trūkumu, varēja investēt attīstībā un nostiprināties starptautiskajos tirgos, skarbā realitāte ir atgriezies, liekot Latvijas zāģētavām domāt, kā organizēt savu darbību ierobežota resursu daudzuma apstākļos.”

Ir skaidrs, ka nozare negrib pieņemt skarbo realitāti. Nozares priekšstāvji lēmumu par ciršanas apjoma palielināšanu joprojām slavē kā labu un pareizu, un, spriežot pēc informācijas, kas tiek pilināta publiskajā telpā, tiek meklēts pamatojums un veidi, kā atkal palielināt mežu ciršanas apjomu.

Kā jau esmu daudzkārt teicis un rakstījis iepriekš, mums, kam rūp dabas aizsardzība, nevajadzētu sa-

traukties par mežu ciršanas apjomu kubikmetru izteiksmē. Mums būtu svarīgi principi, kā šis apjoms tiek rēķināts, lai tiktu ņemtas vērā dabas aizsardzības vajadzības. Tieši šādu rīkojumu 2010. gada 21. jūnijā Zemkopības ministrijai deva valdība – izstrādāt maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu noteikšanas pamatprincipus, kuros ietverti ekonomiskie, dabas aizsardzības un sociālie aspekti.

Rīkojuma izpilde tika vairākkārt atlikta, bet 2014. gada beigās sabiedriskajai apspriešanai tika nodots projekts “Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam”, kurās minētajiem principiem vajadzētu būt iekļautiem, bet Zemkopības ministrijas speciālisti četrus gadus laikā nonākuši pie secinājuma, ka dabas aizsardzības un sociālie aspekti, rēķinot ciršanas apjomu, jau tiek ņemti vērā...

Neraugoties uz iepriekš minēto, skaidrs, ka meža nozari esošā sistēmā neapmierina. Plašsaziņas līdzekļos lasāmi draudi, ka “ciņa par [koku ciršanas apjomu] palielināšanu solās

¹ Ķerus V. 2009. Kāds zāģē zaru, uz kura mēs sēžam. – *Putni dabā* 2009/2: 4–8

² Ceplis K. 2012. “Izdzīvot ļaus koksnes efektīvāka izmantošana” – *Baltijas Koks*, Aprīlis 2012: 14–16

Melnais stārķis *Ciconia nigra* – 2008. gada putns.

Foto: A. Krusts / agriskrusts.lv

būt nikna”. Tātad arī LOB būs jāturpina iesaistīties šajā cīņā, lai jau pamatprincipu līmenī patiesi tiktu ņemta vērā nepieciešamība saglabāt mežos arī dabas vērtības.

Necērt pavasarī!

Viens no dabas aizsardzības aspektiem, kas būtu jāņem vērā un kas var ietekmēt ciršanas apjomu, ir mežizstrādes pārtraukums putnu ligzdošanas laikā no 1. aprīļa līdz 30. jūnijam. Par šo cīņu esmu rakstījis samērā nesen,³ un toreiz raksta noslēgumā minēju, ka jautājumu par miera perioda noteikšanu paredzēts apspriest Zemkopības ministrijas izveidotā darba grupā. Pēc Meža konsultatīvās padomes parauga darba grupa tika izveidota tā, lai ekonomisko interešu pārstāvji būtu nospiedošā vairākumā pār dabas aizsardzības organizācijām.

LOB ir darba grupai iesniegusi detalizētu pamatojumu miera perioda noteikšanai, un šis dokuments ir apspriests asās diskusijās, kas galu galā tik vien likušas, kā Kokrūpniecības federācijas vadītājam atzīt, ka jau no

sākta gala kokrūpnieki neplāno miera perioda noteikšanu pat apspriest.

Lai gan pagājušā gada beigās darba grupai bija jāiesniedz valdībai ziņojums par iespējām noteikt miera periodu, šobrīd grupas darbs ir apstājies un ziņojums nav sagatavots. Tajā pašā laikā varu apliecināt, ka LOB neliek visas kārtis uz šo ziņojumu, bet par turpmākajiem soļiem informēsim, kad pienāks īstais brīdis.

Latvijas mežu sertifikācija

LOB ir starptautiskās mežsaimniecības sertifikācijas organizācijas *Forest Stewardship Council* (FSC) biedrs. FSC sertifikāts ir lielā daļā pasaules pazīstams un respektēts apliecinājums ilgtspējīgai mežu apsaimniekošanai.

2010. gadā AS “Latvijas valsts meži” LVMsertifikāts tika apturēts. Uzņēmums vairoja auditoru nekompetenci, bet vides aizsardzības organizācijas (tostarp LOB) norādīja, ka sertifikāta apturēšana liecina par reālām problēmām mūsu kopīgo mežu apsaimniekošanā. Savukārt 2011. gada sākumā meža nozares mierīgo sabiedrisko attiecību dīķi satricināja

televīzijas *Al Jazeera* filma “Latvia’s Pulp Fiction”, kas Lielbritānijas skatītājiem stāstīja, kā tiek apsaimniekoti meži Latvijā zem FSC sertifikāta karoga.

Sertifikātu LVM atkal atguva, sertifikātu apturējušie auditori pie LVM auditēšanas vairs netika pielaisti, bet LOB turpina strādāt, lai Latvijā FSC sertifikāts tiešām būtu apliecinājums ilgtspējīgai mežsaimniecībai, nevis tikai mārketinga instruments. Šis darbs vismaz līdz šim noticis Latvijas Mežu sertifikācijas padomes (LMSP) paspārnē. Šajā organizācijā ar vienādām balsstiesībām pārstāvētas visas galvenās mežu apsaimniekošanā iesaistītās interešu grupas. Problēmas radījis tas, ka LMSP daudzu gadu laikā nav varējusi vienoties par Latvijas nacionālo FSC sertifikācijas standartu un panākt šā standarta apstiprināšanu “lielajā” FSC. Pašlaik kompromisa standarts ir izstrādāts un iesniegts apstiprināšanai, bet LMSP ir zaudējusi FSC oficiālā pārstāvja Latvijā statusu.

FSC sertifikāta apturēšana lika LVM pievērsties konkurējošajai sertifikācijas sistēmai – PEFC (šobrīd LVM

³ Ķerus V. 2013. Turpinot par mežu ciršanu pavasarī. – *Putni dabā* 2013/2: 2–4

meži ir sertificēti pēc abiem standartiem). Šīs sertifikācijas sistēmas priekšrocība ir tā, ka, Latvijas Kokrūpniecības federācijas vadītāja Kristapa Klauša vārdiem runājot, “zaļie to nevar čakarēt”. LOB nav iesaistījies darbā ar PEFC.

Sabiedrības “līdzdalība”

Nav viegli iesaistīties diskusijās nozarē, kurā sabiedrības līdzdalība netiek uzskatīta par labo praksi, tomēr LOB ir mēģinājusi un turpinās mēģināt to darīt.

Teorētiski svarīgi jautājumi būtu apspriežami Meža konsultatīvajā padomē, kurā ir pārstāvēta arī LOB, taču ar šīs padomes sasaukšanu Zemkopības ministrijai nav veicies. Vismaz kopš 2004. gada padome netiek sasaukta reizi ceturksnī, **kā to paredz nolikums, bet tikai situācijās, kad spiediena (piemēram, no LOB) dēļ to vairs nav iespējams nesasaukt.**

Līdz 2012. gadam LOB pārstāvis darbojās arī Meža attīstības fonda konsultatīvajā padomē. Šis gan izrādījās viens no tiem gadījumiem, kad sēdēšana šādā padomē ir bezjēdzīga laika šķiešana, kaut vai tāpēc, ka, izrādās, lemjot par fonda līdzekļu piešķiršanu, konsultatīvo padomi var arī apiet un konsultatīvās padomes locekļiem par fonda līdzekļu piešķiršanu var būt jāuzzina no televīzijas.

Kā jau minēju, pagājušā gada beigās atklātībā nāca Zemkopības ministrijas izstrādātais projekts “Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam”. Arī šis dokuments tapis lielā slepenībā, neļaujot vides organizācijām iesaistīties šajā procesā. Iestāšanās par pamatnostādņu pārstrādāšanu būs svarīgs LOB darbs tuvākajiem mēnešiem.

Labā ziņa ir tā, ka pat tad, ja Zemkopības ministrijas durvis ir ciet, plaš-

saziņas līdzekļu durvis LOB vienmēr ir atvērtas. Izraisot meža nozares priekštāvju sašutumu un apvainojumus nozares nomelnošanā, LOB nereti ir nācies diskusijas no kabinetiem pārnest uz publisko telpu. Jāatzīst, ka šāds diskusiju formāts, lai gan nepatīkams, nereti ir devis labākus rezultātus nekā sarunas aci pret aci.

...un citi darbi

Protams, šie gadi nav pagājuši tikai nemitīgās politiskās ciņās. Visu vienā rakstā uzskaitīt tāpat nebūtu iespējams, bet jāatzīmē, ka arī mežu jautājumā LOB darbojusies gan izpētes, gan praktiskās dabas aizsardzības, gan sabiedrības izglītošanas virzienā.

Līdzdojošo putnu uzskaites mums ļauj sekot Latvijas meža putnu stāvoklim, aprēķinot ikgadējo meža putnu indeksu (kurš, starp citu, iekļauts starp Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020. gadam mērķa sasniegšanas rādītājiem). 2014. gadā uzsākts plēsīgo putnu monitorings, kas dos vērtīgu papildinformāciju par mežos līdzdojošajiem putniem.

Lai gan t.s. speciālais monitorings jau daudzus gadus no valsts puses finansēts netiek, esam meklējuši un lielākoties arī atraduši iespējas turpināt melnā stārķa monitoringu, kas ļāvis ne tikai sekot šīs sugas populācijas nepātrauktajai lejupslīdei, bet arī novērtēt mežu apsaimniekošanas ieguldījumu sugas nelabvēlīgajā stāvoklī.

Esam turpinājuši arī gatavot pietiekumus mikroliegumu veidošanai, un pašlaik LOB izstrādā divu sugu – melnā stārķa un jūras ērgļa – aizsardzības plānus.

Sabiedrības izglītošanai šo gadu gaitā vairākas meža putnu sugas ieceltas “Gada putna” godā: 2008. gadā – melnais stārķis, 2010. gadā – mednis,

2011. gadā – meža pūce, bet 2012. gadā – jūras ērglis. Katrs no šiem putniem ļāvis aplūkot citu aspektu, kas mums būtu jāņem vērā, lai Latvijas mežu apsaimniekošanu varētu uzskatīt par dabai draudzīgu.

Ko tālāk?

Kā jau redzams no iepriekš rakstītā, LOB būtiskākie jautājumi joprojām nav atrisināti. Arī turpmākajos gados būs aktīvi jāstrādā, lai nodrošinātu dabas aizsardzības interešu ieviešanu Latvijas mežu apsaimniekošanā, tostarp panākot mežizstrādes miera perioda noteikšanu putnu ligzdošanas laikā un nodrošinot pietiekamu aizsardzību īpaši aizsargājamām sugām. **Jāturpina sekot arī meža putnu populāciju stāvoklim.**

Šajā darbā būtiska loma līdz šim bijusi un arī turpmāk būs LOB biedriem. Iespējas iesaistīties atkarīgas no jūsu interesēm un vēlmēm – varat vienatnē doties putnu uzskaitēs, pastāstīt par meža putniem saviem skolēniem, ziņot par īpaši aizsargājamu putnu ligzdošanas vietām, **uzraudzīt meža apsaimniekošanu savā apkārtnē... un, galu galā, – atcerieties arī savu mežu apsaimniekot putniem draudzīgi.**

Esmu gandarīts redzēt, ka LOB biedru rindās ir gan mežu īpašnieki, gan dažādu meža nozares uzņēmumu un institūciju darbinieki. Tas ir apliecinājums, ka mūsu ziņa ir uztverta pareizi – LOB neiestājas pret Latvijas meža nozari, kas nozīmīga mums visiem, vai pret nozarē nodarbinātajiem, kas veido būtisku Latvijas sabiedrības daļu. Atbilstoši saviem mērķiem mēs turpināsim iestāties par to, lai Latvijas mežu apsaimniekošanā netiktu aizmirsts par putniem un cilvēkiem. Paldies jums par atbalstu šajā darbā!

Autora adrese:
viesturs@lob.lv

Summary

Our forest work during the last seven years /Viesturs Ķerus/

At the end of 2008 the LOB forest programme was re-launched as a response to the decision to allow an increase in the logging volume in state forests. Since then the LOB has been actively advocating for the integration of biodiversity conservation into forestry policy and practice (e.g. a ban on logging during the main breeding season of birds), despite the fact that the forestry sector and the Ministry of Agriculture try to avoid discussions with environmental NGOs. In addition, the LOB has also carried out practical conservation activities, e.g., submitted proposals for the establishment of microreserves.